

A nem szakrendszerű oktatás gyakorlati bevezetése

Széplaki Erzsébet rovata

Ismét köszönettel tartozom azoknak a kollégáknak, akik továbbra is megtiszteltek bizalmukkal, és e-mailen feltették kérdéseiket, főleg a nem szakrendszerű oktatás bevezetésével kapcsolatban. Igyekeztem gyorsan és érdemben válaszolni, bár az előbbi nem ment mindig úgy, ahogy szerettem volna. Tanfolyami előadóként, tankönyvszerzőként kevés időm maradt a napi 50-60 e-mail megválaszolására. Bizony akadtak elmaradásaim. Egyre több kolléga kérdezi, hogyan is építse fel a nem szakrendszerű óráját, a tananyagot gyakorolja netán? Úgy gondolom, a jelenlegi és a következő számokban közreadott óraleírások a válaszokat is tartalmazzák majd.

Mit csináljunk?

A nem szakrendszerű oktatás bevezetésének egyik alapvető célja az olvasás és a szövegértő képesség fejlesztése. Ilyenkor némiképp jogosan vetik fel a magyar szakos kollégák: talán nem ezt teszem például a *János vitéz* feldolgozása közben is? Ezt hallván teljesen érthető a tanító, a fizika vagy a történelem szakos kolléga kétségbeesése: akkor a nem szakrendszerű órán nekem irodalmat kell tanítanom, talán éppen a *János vitézt*. Ugye, hogy itt már egyértelmű az igen?

Mi akkor a megoldás? Először is magunkban kell tisztáznunk, hogy a nem szakrendszerű órán nem szaktanárként kell jelen lennünk. Valójában tanítónak kell maradnunk, illetve tanítói szemlélettel kell fejlesztenünk a tanulók mindazon képességét, amely segíti számukra a szöveg megértését, például a lényegkiemelő, az adatkereső, az ok-okozati összefüggéseket feltáró képességet, valamint kiemelten az anyanyelvi kompetenciát.

A **kompetenciaalapú oktatás** viszont nem más, mint az **alkalmazásképes tudást középpontba helyező oktatás**. Ennek lényegét az Apáczai Kiadó új szakmódszertani folyóiratában, a *Tanító és Tanár* I. évfolyamának 1. számában dr. Vass Vilmos nagyon szemléletesen a következőképpen fogalmazta meg: „Kompetensnek lenni azt jelenti, hogy alkalmas, hozzáértő, ügyes vagyok valamiben. Szeretek és tudok tanulni. Értem azt, amit olvasok. Szívesen kommunikálok. Használok a digitális eszközöket. Elgondolkodom, és kritikusan szemlélem a világ dolgait. Megértem mások véleményét. Védem a környezetet. Élvezem az együtt

munkálkodást. Kreatívan fejezem ki elképzeléseimet, élményeim, érzéseimet. Sokat mozgok, sportolok.”

A kulcsszó mindenképp az alkalmazás. Tehát olyan képességeket kell intenzíven fejleszteni a gyerekekben, amelyek az ismeretek maximális alkalmazását segítik. Át kell törnünk a tantárgyi határokat! A tanulók ne csak magyarórán tudjanak helyesen írni, ne csak matematikaórán tudjanak számolni, és ne csak természetismeretórán találják meg a településüket a térképen, illetve tudják azt, merre esnek az égtájak! Látszólag szélsőséges példákat hoztam, de minden gyakorló pedagógus érti, tudja, mire gondolok valójában.

Hogyan csináljuk?

Itt elsősorban a tanulásszervezés kérdésére gondolok. Egyet le kell szögezni: ebben a témában aztán végképp nincs recept, kőbe vésett „törvény”, kizárólagosság, kitaposott „módszertani” ösvény.

Annyi mindentől függ, hogy a differenciálás melyik módját választjuk. Mindenképpen ismernünk kell a tanulók képességeit ahhoz, hogy a legmegfelelőbb munkaformát alkalmazzuk. A magam részéről kifejezetten támogatom a tanulópárt, illetve a heterogén csoportmunkát. De nem mindegy, hány tanulóval foglalkozunk egy időben: öttel, tízzel, huszonötlet, esetleg harminccal?

Egy biztos: a közösségben végzett feladatmegoldások esetén a diákok megtanulnak együttműködni, meghallgatni társaik véleményét, amellyel egyetérthetnek, de ugyanakkor képviselhetik saját álláspontjukat is, továbbá tapasztalhatják a közösségért érzett munka felelősségét is.

A lényeg a következő: a tanulók és a pedagógusok egyaránt aktív részesei legyenek a folyamatnak, jókedvűen, sikerek reményében munkálkodjanak a problémák megoldásán!

Tananyagtól függetlenül

A legfontosabb, hogy pedagógusként tudjunk felülemelkedni a szaktárgyak megtanítandó tananyagának kényszerén. Egy szarvasi kollégánőt ezt így fogalmazta meg: ha a gyerek kilép az iskolából az életbe, milyen tantárgy órájára lép be? Ugye, milyen egyszerű a válasz: egyikre sem. De minden ismeretére, tapasztalatára, képességére szüksége van ahhoz, hogy megállja a helyét, hogy kompetens legyen.

A Kheopsz-piramis

Első óraleírásaként azért választottam ezt a szöveget, mert szeptember eleje óta több iskolában eltérő nem szakrendszertől óra keretei között kezdtem el a feldolgozását.

Többször hangsúlyoztam, hogy a *Szövegértést fejlesztő gyakorlatok* című tankönyvemben lévő szövegek alapos, a képességfejlesztést maximálisan kiaknázó feldolgozásához két-három órára is szükség lehet. Minimum egy, de inkább kettő órát kell szánnunk arra, hogy a gyerekek megismerjék a szöveget, különböző munkaformákban megoldják a hozzá kapcsolódó feladatokat. Csak ezt követően gyakoroltathatjuk a hangos olvasást. Ekkor célszerű megismertetnünk az interaktív tananyagból az interaktív játékot.

I. ELŐKÉSZÍTÉS

1. Olvasási gyakorlatok

A) Látószögnövelő gyakorlat

Az interaktív tananyag *Gyakoroljunk!* című részében két feladat áll a kollégák rendelkezésére, hogy olvasástechnikai tréninget végeztessek a tanulókkal. Az első egy szópiramis olvasása, amelynek szavai egymás után villannak fel. A kolléga, ha úgy tartja szükségesnek, többször is ismételteti a program segítségével az adott szó megjelenését. A végén bemutathatja az egész szópiramist:

kő
fáraó
rabszolgák
önkénteseket
sziklasíkságtól
mészköztömbökből

Kapcsolódó feladatok:

- Milyen alakot jelenítenek meg az egymást követő szavak? (piramis)
- Keressetek kapcsolatot a piramis és az olvasott szavak között! (fáraó – piramis, rabszolgák – fáraó stb.)
- Alkossatok mondatokat az olvasott szavakkal!

B) Jelkereső feladat

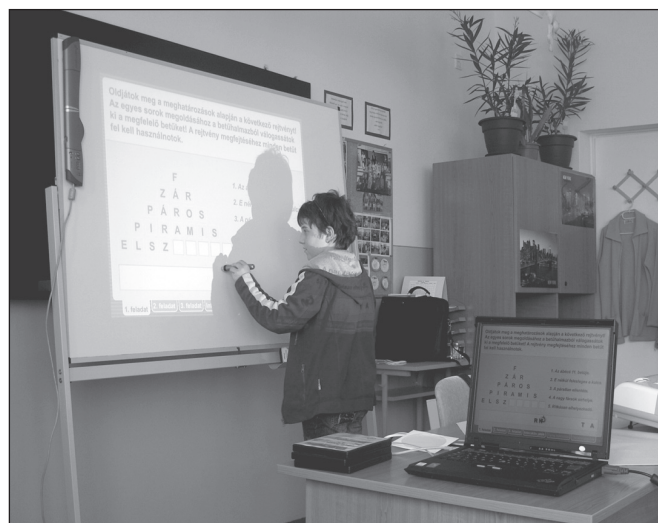
A tanulóknak a kiemelt szórészt kell megkeresniük, kattintással jelölniük (a táblán bezöldül a helyesen jelölt szórész, hibázáskor újra próbálkozhatnak), és elolvasniuk a jelölt szavakat.

ami valami miatta iramodik amikor lavina hamis
piramis elinal dinamit kannibál kamilla mialatt

2. Motiváció, a témára való ráhangolódás

Rejtvény megoldása

Az interaktív táblán megjelenik a piramis alakú rejtvényháló. Alatta található a rejtvény megfejtéséhez szüksé-

Rejtvényfejtés a fülöpi iskolában

ges betűk. A rejtvényháló négyzetei csak a jó megoldást tartalmazó betűket fogadják be. A megfejtés: fáraó.

II. SZÖVEGFELDOLGOZÁS

1. A szöveg előzetes áttekintése

A cím elolvasásakor meg kell mondanunk a gyerekeknek, hogy Kheopsz fáraó nevében nem ejtjük a h-t. Többször ismételtessük velük a helyes kiejtést!

Az illusztrációk megfigyeltetése, a cím és a képek közötti kapcsolat feltárása után mindenképpen szánjunk időt arra, hogy lehetőleg minden tanuló elmondhassa, mit vár a szövegtől! Milyen kérdésekre szeretne választ kapni, például: mekkora a piramis? Kik építették? Stb.

Természetesen lehetnek a gyerekeknek előzetes ismereteik a piramisokról, hiszen láthattak róluk ismeretterjesztő filmeket, több kalandfilm helyszíne és témája is az ókori Egyiptom. Nem kell azon aggódnunk, hogy történelemből csak későbbi tananyag. Éppen erről írtam az előzőekben, hogy nem történelmi tananyagot tanítunk, hanem szöveget dolgozunk fel.

2. Ismerkedés a szöveggel

Sok kolléga szerint a magyarázó-értelmező szövegeket csak és kizárólag néma olvasással ismerhetik meg a tanulók. Ez alól is lehet kivétel. Nagyon lassú tempóban olvasó, komoly olvasástechnikai problémákkal küzdő gyerekek esetében gyakran alkalmazom a föléolvasást. Ez azt jelenti, hogy én olvasom a szöveget, a gyerekek némán olvasnak velem együtt, közben beszámozzák a bekezdéseket. Ez utóbbi „garantálja” a velem való együttolvasást. Ezzel az olvasási módszerrel biztos, hogy minden diák megismeri a szöveg tartalmát, és az sem elhanyagolandó, hogy egyszerre végzünk a szöveg elolvasásával.

(folytatjuk)